

Lan Man Quán Càfé

Danh từ cà phê của Việt Nam là phiên âm từ chữ càfé của tiếng Pháp. Chữ càfé này có lẽ bắt nguồn từ chữ kaveh (Thổ Nhĩ Kỳ) hay kawah (Ả Rập), cũng có thể là từ tên của xứ Kaffa, thuộc Ethiopia ngày nay.

Cà phê, giống như trà và cocoa, có chứa chất caffeine, là một chất kiềm thiên nhiên, có tính chất kích thích hệ thần kinh, gây hưng phấn, giúp chúng ta bớt mệt mỏi, bớt buồn ngủ, giúp tỉnh táo nhưng mặt khác nó cũng làm bứt rứt, khó chịu ...

Cà phê là thứ nước uống không thể thiếu được trong đời sống của người dân đô thị. Cuộc sống càng căng thẳng, hối hả, bận rộn thường xuyên, người ta càng tiêu thụ nhiều cà phê, càng đòi hỏi sự đậm đặc và hương vị thơm ngon của cà phê. Vì vậy kỹ nghệ cà phê bao gồm xuất, nhập cảng, sản xuất cà phê... cho đến các quán cà phê càng gia tăng và phát triển mạnh mẽ.

Uống cà phê thường xuyên là ghiền. Nhưng thường thì ghiền cà phê không bị cảm đoán, lên án mạnh mẽ như khoản ghiền “ tú đờ tường “. Ghiền cà phê còn tùy theo mức độ nặng nhẹ khác nhau, từ một cữ trong ngày là đủ hay năm, sáu cữ một ngày mới đủ. Dân ghiền cà phê nói theo nhà văn Đỗ Trung Quân là có thể “ Uống một phin đậm đặc trước khi đi ngủ... Nghĩa là chỉ có một ít máu chảy trong mạch cà phê nếu đi thử máu “.

Không dám nói là hầu hết, nhưng ở Việt Nam, đâu có chuyện “ tòng tam, tụ ngũ “ là cỡ gì cũng có mấy ly cà phê bên cạnh! Hay nói khác đi quán cà phê là hơi hện hò, tụ họp, gặp gỡ bạn bè để bàn luận, hàn huyên, tán gẫu ... là tính cách của người Việt Nam, dù đang ở Việt Nam, hay bất cứ nơi nào trên trái đất tròn này: Một tính cách ăn sâu vào đời sống, lối sống người Việt Nam nói chung, dân Saigon nói riêng, thành hình từ hơn một trăm năm nay.

Xin anh hãy bình yên
Bởi thế giới vẫn còn nguyên đầy
Và những Paris, London, Washington vẫn vậy
Những quán cà phê vẫn mở cửa suốt ngày
Trên những con đường Saigon hôm nay – Lê Thị Kim

Sau hơn trăm năm đô hộ, người Pháp đã du nhập vào xứ thuộc địa Việt Nam nhiều điều hay cũng như dở, tốt cũng như xấu, tác động trên nhiều phương diện như lịch sử, khoa học kỹ thuật, nghệ thuật, nhân sinh quan... Có nghĩa là các tập quán xã hội như lối ăn uống, cách ăn mặc, cách sống, lối suy nghĩ... Trong đó có cà phê Paris - Pháp qua Saigon – Việt Nam đã nhanh chóng “ nhập gia tùy tục “, hòa đồng vào đời sống người dân bình thường nơi đây, tạo thành một thứ “ hồn cà phê “, một nét độc đáo không thể thiếu được của nhịp sống Saigon.

Ngày lại bắt đầu
Tiếng muông lan canh
Chút khói cà phê
Thơm thơm buổi sáng
Ngọt, đắng riêng mình

Ngọt, đắng chia nhau – CV

“ Văn hóa cà phê “ Saigon thể hiện phần nào ảnh hưởng sâu đậm của “ văn hóa cà phê “ Paris. Vì vậy, chúng ta sẽ “ dài dòng “ về cà phê Paris trước khi “ lan man “ về cà phê Saigon. Nổi tiếng trên toàn thế giới về sản xuất rượu vang đã đành, nhưng thức uống đặc trưng hơn hết của dân Pháp là cà phê. Bởi vì Paris là trung tâm văn hóa lâu đời của Âu châu, là cái nôi của giới trí thức Âu châu một thời, với khái niệm “ văn hóa cà phê “ là cà phê và sách vở đi chung với nhau.

“ Quán cà phê từ năm, sáu thế kỷ nay hầu như đã trở thành dấu ấn đậm nét trong đời sống thường nhật của người dân Paris “ - Phan Quang

Dù không phải là dân tộc đầu tiên uống cà phê, cà phê du nhập vào Âu châu từ Phi châu khoảng thế kỷ thứ 15, 16 nhưng đến Paris ta mới thấy họ uống cà phê nhiều cỡ nào? Họ uống đủ bốn mùa, đủ các buổi sáng, trưa, chiều và cả sau bữa ăn tối, nghĩa là bất cứ lúc nào trong ngày ta cũng có thể thấy người Pháp ngồi nhâm nhi một tách cà phê trên góc phố với cái bánh croissant (buổi sáng), hay mấy thanh chocolat đen, kẹo nougat, kẹo truffle mềm và mấy cái bánh petits fours.

Cà phê Paris

Uống ngồi hay uống đứng

Một ly như ngàn ly

Uống ngoài hay uống quán

Ngàn ly như một ly

Uống chiều hay uống sáng

Ngàn ly như một ly

Uống trưa hay uống tối

Ngàn ly như một ly

Cà phê Paris

Nhấn nha cần chi vội

Một ly là một ly

Mặc thời gian réo gọi

Ngàn ly là ngàn ly – Duyên Anh

Hương vị cà phê ngon không phải là khó tìm ở Paris, vì ở mỗi góc phố đều có một quán cà phê, mà cách bài trí cũng như cung cách phục vụ hầu như không thay đổi từ hàng trăm năm nay, chính không khí, không gian mới là tiêu chuẩn thiết yếu cho những ai thích rề rà trong quán cà phê. Bất kỳ người nào ở Pháp cũng có một quán cà phê “ ruột” mà họ thường lui tới – Hoặc bên cạnh ly cà phê và tờ báo, họ ngồi giữa những người khách khác nói chuyện với nhau vừa đủ nghe, trong mịt mù khói thuốc lá; Hoặc cười vang với các câu pha trò ý nhị, hóm hỉnh của anh chàng bồi bàn vui tính; Hoặc đứng tựa bên quầy tán dóc với ông chủ quán trong tiếng nhạc dịu dặt, phát ra từ những máy hát rất xưa...

Các quán cà phê là một tính cách, một không khí rất Paris mà ta có thể tìm thấy ở bất cứ ở ngã tư nào của thành phố này.

Em, Paris, vẫn tả ngạn sông Seine

Quán rượu nhỏ, tách cà phê để nguội

Em, Paris, chuyến metro chưa tới

Nghe vàng khô lá rụng Jacques Prevert – Hoàng Anh Tuấn

“ Quán cà phê là nơi người ta đến để thưởng thức cảm giác cô đơn, một mình nhưng lại mong muốn có bầu bạn để cùng chia sẻ cái cảm giác đó “- Alfred Pogar
Quán cà phê trước hết là địa điểm cho giới văn nghệ sỹ tụ tập tranh luận, hút thuốc, ăn uống ... Họ coi nơi đây là phòng làm việc không chánh thức của mình: Họ sửa chữa bản thảo và chia sẻ những ý tưởng cá nhân. Những quán cà phê “ văn chương “ nổi danh ở Paris là: ” Aux Deux Margots “, “ La Closerie des Lilas “, “ Café de Flore “... Quán cà phê lâu đời nhất mà nay vẫn còn hoạt động là Le Procope, năm 1686, khách thường xuyên ngày đó là Voltaire, Diderot, Moliere, Racine ...

Ngày nay, quán cà phê ở Paris không chỉ đơn thuần bán cà phê, mà còn có một quầy bán rượu đủ loại: Rượu vang, rượu mạnh, bia ... hay các thức uống giải khát khác như: Nước cam, nước ngọt, chocolat ... và các thức ăn nhẹ để phục vụ cho các thực khách muốn ăn nhanh, tiết kiệm thì giờ. Lại còn có những nhà hàng rất sang trọng nhưng lấy tên là quán cà phê như Fouquet ‘s ở đại lộ Champs Élysées chẳng hạn.

Đưa nhau vào quán vắng
Hai tách cà phê đen
Paris đầy tuyết trắng
Anh nhìn anh, nhìn em
...Xích gần nhau quán vắng
Paris cà phê đen
Tuyết rơi trên chất đắng
Tan trong nỗi ưu phiền – Duyên Anh

Nói về quán cà phê đặc trưng ở Paris phải kể loại “ cà phê – terrasse” (cà phê vỉa hè): Các quán cà phê với lối trang trí đặc biệt Pháp, mở thông ra hè phố. Phần trong nhà bày những chiếc ghế bọc da, thường là màu bordeaux, quanh những bàn có phủ khăn. Phần ngoài trời, dưới mái hiên che bằng nhựa trong cho nhiều ánh sáng, là những chiếc ghế mây nhỏ và những bàn tròn hay vuông gọn gàng cho hai, ba người ngồi; Đền một khoảng trống giành làm lối đi cho khách bộ hành và người phục vụ; Kế tiếp là vài ba hàng ghế đến gần sát lòng đường. Đó là vào mùa hè, còn vào mùa đông thì người ta quay bằng vách gỗ, kính hay nhôm để cho dễ sưởi ấm. Vào mùa lạnh, phải uống cà phê thật nhanh không thì nó sẽ bị nguội lạnh vì nhiệt độ bên ngoài. Trả tiền cho một ly cà phê để có một chỗ ngồi nghỉ chân, giải lao thoải mái rồi đi, cà phê vỉa hè đã đáp ứng nhu cầu ngắm phố phường, quan sát nhịp sống, sinh hoạt chung quanh mình của dân Paris.

Ngoài ra còn có “ cà phê brasserie “ là nơi gặp gỡ, trò chuyện bao đồng của những người cùng phố. Họ đến đây đọc báo, trao đổi tin tức, nói chuyện phiếm hay hẹn gặp nhau bàn việc, có khi chỉ đơn giản là nghỉ ngơi giây lát bên ly cà phê.

Hãy đi với em trên những phố khuya
Nghe Paris thở trong ly cà phê còn một nửa
Nghe tiếng métro để nhớ về tuổi nhỏ
Chuyến tàu đêm ga Mừng Mán năm nào

Quê hương xa như một vì sao
Hãy đi cạnh em
để em nghe anh thở
trái tim Saigon trong lồng ngực Paris – Trần Mộng Tú

Đã nói về quán cà phê Paris, bây giờ ta nhắc đến quán cà phê Saigon. Chát cà phê, không khí và không gian của quán cà phê đã theo chân người Pháp sang Việt Nam, đặc biệt là Saigon – Nơi tôi sanh ra và lớn lên – Hai quán cà phê đầu tiên của Saigon ra đời năm 1864, đó là: Càfé Lyonnais (nằm trên đường Gouvernement / Gia Long / Lý Tự Trọng, quận nhất), càfé de Paris (góc đường 16, Catinat / Tự Do / Đồng Khởi, quận nhất). Khu vực Tự Do / Đồng Khởi trải qua bao thăng trầm thời cuộc vẫn giữ nguyên ngôi vị khu cà phê Saigon. Đã có không biết bao nhiêu thế hệ người Saigon gắn bó với những Givral, Brodard, La Pagode ... đến các quán cà phê bên hông các khách sạn Majestic, Continental, Caravelle ... hay ở các địa điểm khác như Hàm Gió, Da Vàng, Hương Xưa... Đặc biệt là quán Bó Già (tuy ông chủ quán đã mất) với những kệ dọc hai bên tường, chắt đầy những sách Anh văn, Pháp văn của ngày cũ.

Ta với nhớ ngôi thu lu một góc
Phin cà phê nằm khóc trên mặt bàn
Giọt nước mắt đen thùi rơi xuống tách
Nắng hạ về đứng đợi ở ngoài sân – Quan Dương

Ở Saigon, gặp nhau vào buổi sáng, người ta hay hỏi nhau là uống cà phê chưa? Nhưng không chỉ buổi sáng, dân Saigon cũng như dân Paris, uống cà phê sáng, trưa, chiều, tối, nghĩa là bất cứ lúc nào cũng được trong ngày và bất cứ chỗ nào, bởi vì Saigon là một thành phố ồn ào, náo nhiệt vì xe cộ tấp nập, hàng quán chi chít với hàng hà sa số quán cà phê (nay phải kể thêm quán nhậu). Đại loại như càfé terrasse Paris, Saigon có những quán cà phê nửa nằm trong nhà, nửa nằm ngoài vỉa hè – Nhưng tiêu biểu nhất, đặc biệt nhất và nhiều nhất ở Saigon là các quán cà phê vỉa hè hay còn gọi là cà phê lề đường, cà phê quán cóc, cà phê hẻm.

Đất trời ngôi xuống cho gần gũi
với tôi, nhâm nháp ngậm cà phê
ngó quanh quất biết đời vui cả
chú đánh giày, đôi mắt bi ve
quán cóc ngôi nghe tim róc rách - TTSH

Cà phê vỉa hè Saigon nhiều đến nỗi cứ bước chân ra khỏi nhà là thấy liền: Trong những con hẻm nhỏ; Ở từng góc phố; Trên mỗi con đường; Bên lề những trục lộ giao thông chính, ngã tư, ngã sáu; Bên xe; Trường học; Công xưởng ... Mỗi quán cà phê vỉa hè có những tính cách riêng, nhưng tựu trung đều có những đặc điểm chung như:

- Hầu hết đều không có tên, người ta gọi theo tên chủ quán, tên hẻm, tên phố, tên đường như cà phê Năm Dưỡng ở Dakao, sát bên cạnh tiệm chè Hiền Khánh, và một tiệm nữa ở khu Bàn Cờ, đường Phan Đình Phùng.

- Khung cảnh bình dân với mấy cái ghế nhựa thấp lè tè, vài cái bàn nhỏ, không có nhạc sống lẫn nhạc chết, chỉ có nắng, gió và bụi đường mà thôi.

- Giá cả nhẹ nhàng, đáp ứng túi tiền ít ỏi của đại đa số dân lao động, bù lại khách hàng cũng không khó tánh, chấp nhận, không đòi hỏi cà phê ngon hay phải nguyên chất. Sáng kiến con người thì vô tận, hương vị cà phê via hè thường chỉ có ba phần cà phê, pha chế với bảy phần là hương vị cơm cháy, hạt bắp rang, hạt điệp rang, cau khô, các loại đậu rang khét để lấy màu đen đậm. Bây giờ nghe đâu còn có hóa chất tạo mùi tổng hợp, tinh cà phê, hoa chất tạo bọt bán ở chợ hóa chất Kim Biên. Các chất độc hại mà người tiêu dùng không mong muốn chút nào hết.

Riết rồi thành thói quen
tôi thích uống thứ cà phê pha bắp
không biết vì khan hiếm
hay cái gu thời này
người chủ quán leo thang đến thế ? – Lê Chí

Cà phê via hè lúc nào cũng đông đúc với nhiều gương mặt thuộc đủ cỡ tuổi tác, đủ mọi số phận khác biệt, đủ loại thành phần trong xã hội như: bác xích lô, anh công nhân, anh sinh viên, người tư chức, người công chức, nhà thương gia, cho đến những người về hưu, thất nghiệp hay “ vô công rồi nghề “.

Nhâm nhi ly cà phê, phì phèo điều thuốc lá, cộng thêm một bình trà là đầy đủ lễ bộ để ngồi trong quán cà phê via hè nghe thiên hạ khá chuyện: Một nét sinh hoạt lý thú của Saigon từ xưa tới nay. Tin tức thiệt là không thiếu, từ xe cán chó qua chó cán xe! Không gạn lọc kỹ lưỡng, không dè dặt mà tin ngay thì cũng có lúc tẩu hỏa nhập ma như chơi! Người ta cho tin từ giá cả nhu yếu phẩm đến phim ảnh, ca nhạc, cải lương; Các chuyên gia sành sỏi về giá vàng, giá dollar(nay chắc thêm chứng khoán), Có người nói về các dịch vụ công khai hay lén lút về hợp thức hóa nhà, bán đất ...; Với vô khối các toa thuốc cây nhà lá vườn chữa bá bệnh từ nhức đầu, cảm cúm đến sạn thận, loét bao tử ... Nghe xong còn có màn ý kiến, bàn luận, có khi còn tranh luận, nhưng được cái bàn ra bàn vô ở bàn cà phê không tác động đến tay chân của con người như ở bàn nhậu!

Saigon
Có những quán cà phê via hè
Gập ghềnh ghé gỗ
Người ngồi đó
Nhìn sâu vào con ngõ nhỏ – Cổ Ngư

Quán cà phê Saigon ngày trước cũng có năm, bảy kiểu khác nhau: Trí thức hay bình dân tùy theo hình thức của quán. “ Dù bình dân hay trí thức, thì không khí của quán là thứ không khí mà nói theo nhà văn quá cố Hoàng Ngọc Tuấn là ở nơi đó ai cũng quen nhau. Ở đó, những người khách xa lạ ngồi cùng bàn (thậm chí khác bàn), có thể nói chuyện với nhau tự nhiên như đã quen nhau từ trước. Ở đó, một bác xích lô có thể tranh luận kịch liệt với ông giáo sư trung học về một sự kiện thời cuộc nào đó vừa được đăng trên nhật trình (báo ngày). Kể cả những lời ta thán, rửa xả một cách hành xử mất lòng dân của chính quyền đương thời ... Nói cách khác, thời đó, quán cà phê là một bức tranh xã hội sinh động, giúp những người thực sự quan tâm đến dân chúng bắt mạch được nhu cầu đích thực của một thành phần công chúng.

Ngày nay, theo lời của nhiều người am hiểu trong nước, quán cà phê vẫn là một hình thức sinh hoạt văn hóa, nhưng phức tạp hơn, đa dạng hơn và “trần tục” hơn – Tâm Vấn

Quán cà phê chạng vạng khói bay
Mùi khói cũ cay xè con mắt
Ngồi quanh bàn giờ bao người lạ khác
Cãi ồn ào những chuyện làm ăn – Lưu Quang Vũ

Quá khứ và hiện tại của Saigon đã khác nhau nhiều lắm rồi do thời cuộc. Sự thay đổi của một thành phố thể hiện qua sự thay đổi của mỗi căn nhà, từng khu phố ... cho đến mỗi gia đình, từng thế hệ với rất nhiều hay dở, mất còn. Ngay cả sự thay đổi về lối ăn mặc, cách ăn uống, một điển hình tuy nhỏ, nhưng thể hiện rất rõ là các quán cà phê.

Hễ nói đến cà phê Saigon là ta nghĩ ngay đến những quán cà phê vỉa hè bình dân nhưng mà nhộn nhịp, thì ngày nay đi qua các quán cà phê vỉa hè Saigon ta sẽ thấy:

- Những quán cà phê vỉa hè bình dân cũng tiếp tục mọc lên như nấm, dọc hết một đoạn đường, theo kiểu “buôn có bạn, bán có phường” như đoạn Nam Kỳ Khởi Nghĩa (Công Lý) và Lý Chính Thắng (Yên Đổ), gần Hồ Con Rùa... Hay khu cà phê như khu vực ngã tư Bảy Hiền, khu vực dọc kênh Nhiêu Lộc ... Thậm chí nhiều nơi tụ tập thành cả làng cà phê như làng cư xá Bắc Hải, làng đại học Thủ Đức.

- Những quán cà phê vỉa hè sang trọng với hàng hiên xinh xắn, thiết kế với ghế mây, bàn kiếng, trang trí hoa treo... cho dân uống cà phê ngồi ngắm phố phường như hệ thống cà phê Highlands, Terrace.

- Những quán cà phê vỉa hè không có ghế ngồi, không có bàn, khách ngồi bệt xuống đất, duỗi chân thoải mái, lót đất bằng tờ báo, giấy quảng cáo, cuốn sách ... giành cho giới sinh viên mà túi quần lép kẹp, dĩ nhiên khách nhăm nháp cà phê có quyền ngồi bệt đó ngắm những sinh hoạt xảy ra quanh mình, như khu cà phê trước cổng Đại Học Kinh Tế, đường Hàn Thuyên, đường Alexandre de Rhodes quận nhất ...

Hãy uống cạn ly cà phê sáng nay
của anh đi! Trong ly cà phê của
tôi có giọt nước mắt. Trong ly của
anh có giọt máu hồng và cho tôi – Nguyễn Tất Độ

Ngòai cà phê vỉa hè sang trọng, Saigon lúc này xuất hiện rất nhiều quán cà phê sang trọng khác, lộng lẫy, cầu kỳ và “đa chức năng”. Quán nào càng thể hiện nhiều “ phong cách “ lạ, nhiều chức năng thì càng thu hút khách. Điều này giải thích tại sao ngày nay khó mà có được các quán cà phê nào nổi tiếng trong một thời gian dài, qua nhiều thập niên như các quán cà phê của Saigon ngày trước.

Đi uống cà phê bây giờ đâu hẳn đơn thuần là để thưởng thức cà phê, để mua chỗ ngồi thì đúng hơn. Người ta trả tiền để mua cái lạ, cái phong cách riêng của quán như địa điểm, các trang trí, sự phục vụ, âm nhạc ... chứ không phải chỉ trả tiền cho ly cà phê không thôi. Miễn là khác lạ, dù đắt tiền cách mấy cũng được khách đón nhận, để tỏ ra mình là dân sành điệu. Như cà phê “trên cao” Panorama, tọa lạc ở tầng cao nhất, tầng 33 của

Saigon Center; Cà phê “ dưới hầm “ Carmen trên đường Lý Tự Trọng (Gia Long); cà phê Serenata với phong cách “ pro “ trên đường Ngô Thời Nhiệm, cà phê Chợt Nhớ... hay những hệ thống thương hiệu với cách tổ chức qui mô, đầy tính cách thương mại là Illy, Paris Deli, Molinari ...

Người đồng phố chật
Quán cà phê mở khắp nơi
Một ngày người ta uống
Bao nhiêu đen tối vào người - Lư Quang Vũ

Quán cà phê Saigon ngày nay có 1001 kiểu: Sang, bụi, ồn, lặng, bóng, mờ, bệt, nằm, hèm, hè, sách, tranh, tượng ... đầy đủ điều kiện để chiều ý tất cả những người đi uống cà phê, đầy đủ khả năng để đáp ứng nhu cầu của mọi tầng lớp trong xã hội. Từ học sinh, sinh viên, nhà văn, nhà báo... hay những người làm về máy vi tính, thương gia thành đạt, dân kiến trúc xây dựng... cho đến đám con ông cháu cha, ca ve ... Họ đến quán cà phê với nhiều mục đích khác hẳn nhau: Gặp bạn, sáng tác, bàn bạc công việc, ký hợp đồng ... nghe nghe tình hình, khoe quần áo xịn, kiếm mối ...

Các quán cà phê Saigon xuất hiện với muôn vàn sáng tạo, gia tăng với tốc độ làm chóng mặt người yêu tim hay cao máu như vậy là do chúng phát triển theo chiều hướng hiện đại hóa đô thị của Saigon, bên cạnh hiện tượng “ trăm hoa đua nở “ của các công trình kiến trúc từ tư nhân đến công cộng, đó là điều thứ nhất. Điều thứ hai là đi theo mode thời đại trên thế giới, và điều thứ ba, có thể làm ta phân khởi một chút: do sự hồi phục của ngành trồng trọt và xuất khẩu cà phê Việt Nam.

Ly cà phê cạn, ngày chưa cạn
ngồi ngó trần gian cuộc bể dâu
giơ bàn tay trông cầm vợ vội
một mối vui cột mấy mối sầu – TTSH

Điển hình tiêu biểu cho mode thời đại về cà phê thế giới là cà phê Starbucks. Cà phê này là thời trang trong đời sống của người Mỹ ở đầu thế kỷ 21: Đường như người nào, bất kể nam nữ, khi ra đường đều có ly cà phê Starbucks cầm trên tay !!! Gần như một, hai khu phố, cách vài con đường là có một quán cà phê Starbucks, chưa kể các quán nằm trong những trung tâm thương mại lớn hay nằm trong hệ thống nhà sách Barne & Noble. Tổng số quán cà phê Starbucks hiện nay trên toàn nước Mỹ là gần 9.000, trên toàn thế giới là 12.000, nghe đâu công ty này dự tính phát triển thành 40.000 quán cà phê Starbucks trên toàn thế giới.

Trong các quán cà phê Starbucks, ta thấy khách hàng thuộc đủ mọi thành phần: Người trẻ bên laptop, người lớn làm việc, người già đọc sách ... Từ những người ghiền cà phê, những người biết uống cà phê, những người uống cà phê lơ tợ mơ, thậm chí đến cả những người không biết uống cà phê, đều có thể mua uống những kiểu cà phê khác nhau, với giá phù hợp túi tiền. Không khí của quán thân mật, cởi mở, không phân biệt, chào đón đủ mọi hạng người trong xã hội. Sự thiết kế của các quán cà phê Starbucks là một nghệ thuật

hài hòa từ màu sắc của các bức tường đến trần nhà, ghế ngồi, quầy hàng ... nhưng không mang tính cách phô trương, mà ấm cúng.

Ly cà phê starbucks
sợi khói giữa hai tay
ngửa mặt uống một ngụm
lá vàng rơi trên vai – Trần Mộng Tú

Đặc biệt cà phê Starbucks ngày nay còn xâm nhập vào được Paris, thành trì bảo thủ của văn hóa cà phê Âu châu: Đầu năm 2004, khai trương một quán cà phê Starbucks ở Avenue de L’Opéra. Với triết lý “ Rót cả tâm hồn vào đáy cốc “, hệ thống cà phê Starbucks đã kết hợp được hai tính cách gần như đối nghịch nhau: Tính cách khoan thai, nhàn nhã của người Âu và tính cách ăn uống nhanh, gọn để tiết kiệm thì giờ của người Mỹ. Vì vậy, họ đã thành công khi đáp ứng được nhu cầu và lối sống của đại đa số người dân đô thị trên thế giới hiện tại. Hơn nữa, hương vị cà phê Starbucks được đánh giá là trung bình cộng giữa cà phêphin đậm đặc và cà phê chế bằng máy pha cà phê của Mỹ.

Nếu cà phê không sánh
Có lẽ mình xa nhau
Tình lỡ pha đặc quán
Vướng víu lối ra vào
Nếu cà phê không đắng
Biết đâu mình quên nhau –TY

Trả tiền cho một ly cà phê trong quán cà phê Starbucks để ngồi thoải mái làm việc riêng của mình. Trả tiền cho một ly cà phê ở các quán cà phê vỉa hè Paris để có một chỗ ngồi nghỉ chân ngắm phố phường. Trả tiền cho một ly cà phê trong các quán cà phê Saigon trước nay để thong thả ngồi giết thì giờ (ngồi đồng). Nhưng ngày nay lại nảy sinh ra những quán cà phê “ phong cách “ mà vào uống cà phê không những chỉ trả tiền cho ly cà phê, lại còn phải trả tiền mua chỗ ngồi với cái giá trên trời.

Có người nói rằng : “ Đưa ra một hình ảnh có khả năng làm hiển lộ những đặc tính nào đó về xã hội Saigon, tôi chọn các quán cà phê. Văn hóa thưởng thức cà phê và không gian cà phê rõ ràng là một biểu hiện lối sống “.

Lối sống, cách sống của xã hội Việt Nam hiện tại xuyên qua văn hóa cà phê Saigon là biểu hiện rõ rệt cho sự phân chia tầng lớp, thành phần trong xã hội: Giữa giàu và nghèo; Giữa thành phần ăn trên ngồi tróc xa hoa, phung phí và thành phần lao động cơm không đủ ăn, áo không đủ mặc; Giữa tư bản đỏ và dân đen – Khách hàng là thu nhập quyết định của mọi hoạt động thương mại, quán cà phê cũng vậy, chỉ với thành phần giàu có, thành phần con ông cháu cha, chỉ chiếm tỷ lệ rất nhỏ, có thể 1, 2 hay 3, 4 phần trăm trong xã hội thôi, nhưng tiền bạc họ ném ra cũng đủ sức phát triển vùn vụt những quán cà phê đây “ phong cách “ để thỏa mãn nhu cầu yêu chuộng mới lạ, nhu cầu tỏ ra là dân sành điệu ... của họ, trong khi chung quanh họ đây rầy những người dân nghèo khổ chạy ăn từng bữa, chất chiu từng đồng để sống.

Ở giữa tỉnh và mê
Chúng ta nhận chân cuộc sống
Rằng sẽ không còn những kẻ suốt đời ăn gạo
Mà không hề biết lúa là gì
Rằng sẽ không còn những kẻ suốt đời si cà phê
Mà không biết cây cà phê thân leo hay thân gỗ ?? – Lê Thị Kim

Lan man về quán cà phê Saigon rồi thì không thể nào không nhắc đến quán cà phê ở Little Saigon được! Đó là:

“ Nơi, mà những người bạn gặp nhau, để làm cuộc sống bớt căng thẳng, để cười với nhau, để nói với nhau những chuyện đời thường, để chia sẻ với nhau một chút cuộc sống. Chủ nhật, ghé quán cà phê, gặp lại những nụ cười, những câu bông đùa chọc ghẹo... Vòng quay com áo đã dữ dằn mà hành trình sinh lão bệnh tử dường như càng thúc ép “ – Nguyễn Mạnh Trinh

Uống đi chứ, ngâm ngùi chi quá khứ
Giọt cà phê nào cũng đắng, nhưng ngon
Như những tháng năm qua, rất buồn, mà đẹp
Vẫn nhiệt nồng trong nỗi xót xa – Cao Nguyên

Ở Saigon, người cô đơn, buồn tình thường tìm tới quán cà phê một mình (độc ẩm). Còn ở Little Saigon thì đi uống cà phê càng đông càng tốt (quần ẩm), đông đúc, đầy đủ các gương mặt quen thuộc để bàn tán chuyện vui buồn ở Bolsa và ở khắp nơi. Thiệt vậy! Từ cái thuở chân ướt, chân ráo, mới định cư trên xứ Mỹ sau 75, người ta đến quán cà phê để tìm đến nhau, để chia sẻ tâm tình, để hỏi thăm tin tức, chứ nào phải vì ghiền cà phê đâu. Lúc đó có các quán Lục Huyền Cầm, Tao Nhân, Diễm ... Các quán cà phê ngày ấy, với cái không khí đặc biệt Việt Nam mà khi ra đi ta mang theo, là nơi họp mặt, là nơi dừng chân, là nơi ghé ngang của bao con người lưu lạc để sinh hoạt về tinh thần như ra mắt sách, trình diễn văn nghệ ...

Dần dần, các quán cà phê không còn là nơi chốn sinh hoạt văn nghệ nữa, mà trở thành nơi giành riêng cho các ông. Họ đến quán cà phê là vì thói quen, để gặp bạn bè bày cuộc cờ tướng, chơi lô tô, coi các trận đấu thể thao... Các quán cà phê quen tên có thể kể là Coffee Factory, Picasso, Lyly, Croissant Doré ... Và đặc biệt là ở các quán cà phê Dĩ Vãng, Lú ... các đấng mày râu đến để ngắm các người đẹp tiếp viên.

Nước đã pha, giọt sần đen đắng nhỏ
Môi thời gian, nhanh cạn quá đi mà
Ly với muống, khuấy nổi đời chung cuộc
Nhạc thơ bay đánh động khắp ta bà – Hà Nguyên Du

Đến các quán cà phê Little Saigon đầu thập niên 80 là các vị cao niên, đa số là trung niên và một số ít thanh niên. Gần ba mươi năm sau, theo dòng thời gian, các vị cao niên đã khuất núi, những trung niên ngày nào đã thành cao niên, những thanh niên tấn lên trung niên – Cái cảnh ngồi tư lự, trầm ngâm để chờ từng giọt cà phê chậm rãi nhỏ trong từng phin, pha riêng cho từng người, thả hồn theo bản nhạc, chờ gió, ngắm mưa hay im lặng

nghe ai đó tâm sự ... đã là hình ảnh của ngày xưa – Cái thời mà người thường thức cho rằng cà phê là gạch nối của niềm vui và nỗi buồn đã trở thành quá khứ.

Ý tưởng quán cà phê là “ Chỗ u cốc ẩn cư lý tưởng cho người dân đô thị ” hay “ Tình trạng của một người chờ cà phê nhỏ giọt: Không mấy khi người ta vừa yên tĩnh một mình, mà vừa lan man khắp nẻo như khi ngồi trước phin cà phê “ để “ Cứ một giọt cà phê rụng xuống là trăm nghìn câu chuyện cũ dâng lên trong ký ức, lan man bất tuyệt ... Cà phê rụng xuống không vội vã, ồ không! Một giọt cà phê biết tự trọng không bao giờ vội vã. Dù cho giữa khung cảnh sinh hoạt hấp tấp tơi bời của đô thị văn minh ngày nay, giọt cà phê chân chính vẫn bình tĩnh thả tự hình, dẫn đo, đủng đỉnh, lác lác, suy tư chán chê rồi bấy giờ mới chịu buông mình xuống tách. Về cái phong thái đĩnh đạc cẩn trọng, dám chắc những giọt cà phê của thế hệ hôm nay không có gì để hổ thẹn với những giọt cà phê tiền bối năm ba thế kỷ trước “ của nhà văn lão thành Võ Phiến như đã phôi pha, lùi vào dĩ vãng xa lắm.

Không còn nữa ...Hãy uống nốt những giọt
cà phê còn lại của anh, những giọt
cà phê vui sướng, những giọt cà phê
muộn phiền, những giọt cà phê trung tính.
Tôi nói nhỏ điều này: Hãy cho tôi ... - Nguyễn Tất Độ

Ngày xưa dù đã trôi qua, nhưng lạ lùng thay vẫn luôn rất đẹp, có lẽ vì người ta tràn đầy lòng bao dung và thương mến..
“ Quá khứ, không còn là cái bóng kỷ niệm, mà, là chính một phần cuộc sống. Thoảng hoặc, nó sống lại, trong khoảnh khắc, như sợi chỉ thời gian cuốn ngược lại, để rồi, lại trở về chiều quay cũ, để cuộc nhân sinh lôi kéo đi ...” – Nguyễn Mạnh Trinh

Thời buổi thực tế, bận rộn; Cuộc sống gấp gáp, hối hả; Cái gì cũng phải nhanh: Ăn nhanh, uống nhanh và thậm chí sống nhanh! Lớp người trẻ Việt Nam thời này, nhất là thế hệ sinh trưởng hay lớn lên ở nước ngoài, chắc cũng không còn bao nhiêu người có thời gian đến quán cà phê Việt Nam, ngồi chờ đợi từng giọt cà phê ngấm dần trong từng “ cái nôi ngồi trên cái cốc “, để chỉ một mình trước ly cà phê hay tán dóc với bạn bè như các thế hệ trước nữa. Họ đã giảm thiểu bớt tính nhàn nhả, tà tà mà đi vào lối sống năng nổ, hoạt động nhiều hơn. Không chịu được cà phê bột hòa tan! Có lẽ họ đành phải chọn quán cà phê như kiểu quán cà phê Starbucks vậy! Thời đại cà phê espresso mà! Pha lạ! Top lạ! Cà phê bây giờ là sự vội vã! Vội vã chạy theo tháng ngày vùn vụt trôi đi!
Xuân Phương

Viết về cà phê – Nguyễn Nguyên
Quán cà phê Paris – Phan Quang / thongtin.caigi.com
Văn nghệ sĩ và văn hóa cà phê – Thanh Huyền / Evan.com
Văn hóa cà phê – T. Ván / viet.no
Văn hóa cà phê Starbucks- Lê Nguyễn Hiệp / dactrung.net
Chủ Nhật, Quán Cà Phê, Câu Chuyện Văn - Nguyễn Mạnh Trinh / lenduong.net
Cà phê Cali- Lê Bình / viettribune.com
Giọt cà phê – Võ Phiến/ tienve.org

